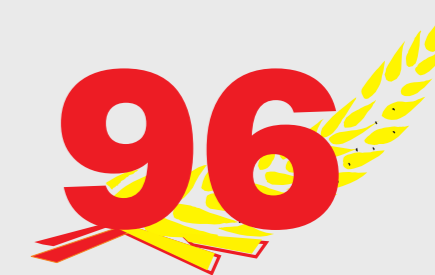

III INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE OF
YOUNG RESEARCHERS

Dedicated to the 96th Anniversary of the National leader of Azerbaijan, Heydar Aliyev

III INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE OF **YOUNG RESEARCHERS**

III INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE OF
YOUNG RESEARCHERS

1st
Book

PROCEEDINGS

PROCEEDINGS

1st
Book

BAKU ENGINEERING UNIVERSITY
29-30, April 2019, Baku, Azerbaijan
www.yric.az

www.beu.edu.az
www.yric.az

*"Cəmiyyətin tərəqqisi
bir çox cəhətdən indi gənclərimizə
nəyi və necə öyrətməyimizdən
asılı olacaqdır".*

Heydər Əliyev

Ümummilli Lider

*Our societal progress is
in a much wider sense up to
what we teach and how
we teach our youth.*

Heydar Aliyev

Nationwide Leader of Azerbaijan

*"Mənim gənclərə xüsusi
münasibətim var, mənim ürəyim sizinlədir.
Siz bütün işlərdə mənə arxalana bilərsiniz.
Mən də sizə arxalanıram".*

İlham Əliyev

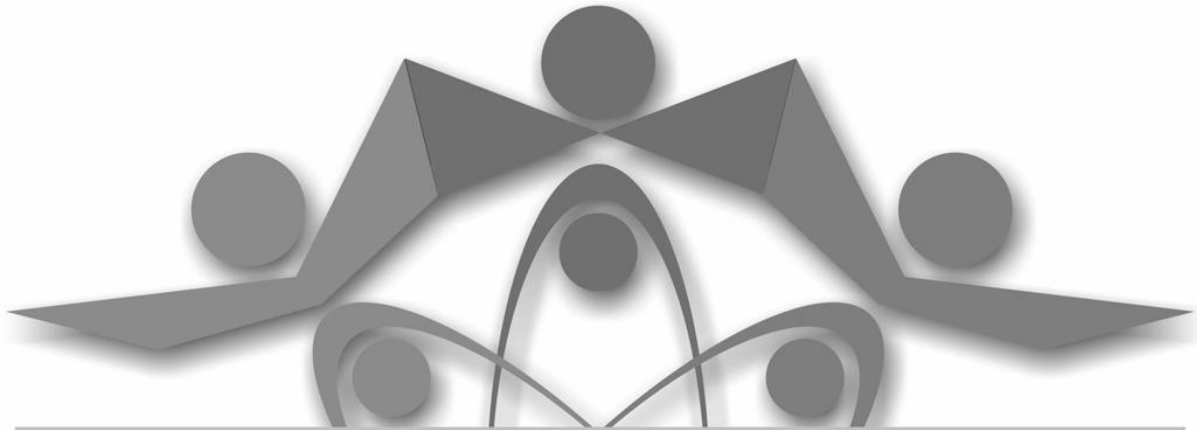
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

*I hold a special attitude
towards the youth. You are always
in my soul. You can rely on me.
I count on you, too!*

Ilham Aliyev

The president of Azerbaijan Republic

Dedicated to the 96th Anniversary of the National leader of Azerbaijan, Heydar Aliyev

**III INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE OF
YOUNG RESEARCHERS**

Baku Engineering University, 29-30, April 2019, Baku, Azerbaijan

Proceedings

- BOOK 1 -

Natural Sciences

Engineering Sciences

Economical Sciences

***29-30 April 2019
Baku, Azerbaijan***

XX ƏSR AZƏRBAYCAN BOYAKARLIĞINDA VEDUTA JANRI

EMİL AĞAYEV

Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyası

Sənətsünaslıq fakültəsi

Emilaghayev93@mail.ru

BAKI, AZƏRBAYCAN

XÜLASƏ

Bu məqalədə XX əsr Azərbaycan təsviri incəsənətində mühüm yer tutan veduta janrının ən məşhur kompozisiyaları təhlil edilmişdir. İşin aktuallığı və məqsədi rəssamlarımızın öz texnika və üsullarının fərqli olaraq yanaşılmasıdır. Kompozisiyalarda təsviri incəsənət üçün mühüm olan perspektiv və rəng qanunları, ritm, rəng münasibətləri, müxtəlif cərəyanların təsiri bu məqalədə təhlil edilmişdir. İlk dəfə olaraq bu məqalədə veduta janrının Azərbaycan rəssamlarının yaradıcılığında oynadığı mühüm rol təhlil ediləcəkdir.

AÇAR SÖZLƏR: VEDUTA, TƏSVİRİ INCƏSƏNƏT, RƏNG

GİRİŞ

Təsviri incəsənətdə janr anlayışının formalaşması XVII əsrə aid edilir. Janr hər bir incəsənət növünün tərkib hissəsidir. İncəsənət tarixində “Veduta” termini ilə formalaşan, şəhər və memarlıq mənzərələrinin XVIII əsrdən başlayaraq populyarlaşması Venesiya rəssamı Kanaletto ilə əlaqələndirilir. Rəssam tələbələrinə və sifarişçilərə bu janrı “Venesiya xatirəsi” kimi izah edirdi. Lakin, bununla belə veduta bir janr kimi dərin tarixi köklərə malikdir. Qədim dövr daş səlnamələrində, Orta əsr kitab miniatürlərində, divar rəsmlərində, habelə Avropa İntibahı incəsənətində şəhər təsvirləri geniş yayılmışdır. Azərbaycan təsviri sənətində artıq XX əsrdən etibarən rəssamlarımız həm öz

III INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE OF YOUNG RESEARCHERS

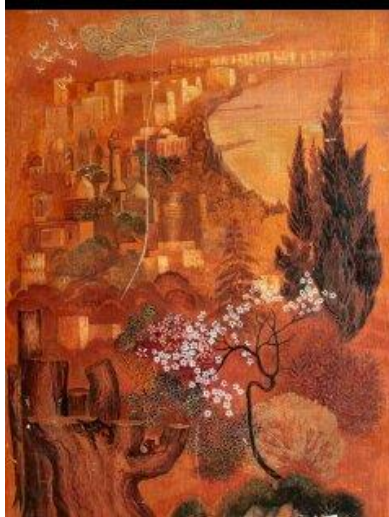
ölkəmizə, həm də xarici ezamiyyətlərə gedən zaman kətanlarına köçürdüyü veduta janrında olan əsərləri mühüm yer tutur.

2. TƏDQIQAT METODU

Elmira Şahtaxtinskaya yaradıcılığında Bakıya həsr etdiyi mənzərələr mühüm yer tutur. “Bakı mənim vətənimdir”(şəkil 1) əsərində yaz fəslinin gözəllikləri ustalıqla təsvir edilmişdi. Şəhərin ümumi memarlığı dairəvi formadadır. Kompozisiyanın ön hissəsində tənha və çiçək açan ağaclar, qışdan yazı keçidi simvolik olaraq əks etdirir. Mənzərənin veduta (şəhər memarlığı) və marina (dəniz) növlərindən istifadə edilmişdi. Digər ağaclar buta formasında, bulud isə çin-uyğur sənətinə xas olan spiralvari formada həll edilmişdi. Soyuq və isti rənglərin vəhdəti “Küləklər şəhəri” olan paytaxtımızın ümumi görünüşünü tamaşaçının gözü qarşısında canlandırır. “Yağışlı gün. Bakı” və “Gecə mənzərəsi. Bakı” əsərlərində impressionist və puantilistlərə xarakterik olan yaxmaları duya bilirik. “İncəsənət muzeyindən mənzərə” bu kompozisiyada şərq və qərb memarlığının sintezi, rəssama məxsus olan “lessirovka” texnikasının özünə məxsusluğu vardır.

Toğrul Nərimanbəyovun “Köhnə Bakı” əsərində sanki nağıllarda olan şəhərini təsvir edib. Əsərə baxanda səmada, dənizdə, tarixi abidələrimizdə bütün nağıllarda olan qəhrəmanlarımızı görə bilirik. Sənətkar sanki bu əsərə baxan tamaşaçıya öz sevimli paytaxtı və onun əzəməti haqqında hekayə danışır. Əsərin maraqlı anlarından biri dörd fəslin bir kompozisiyada yerləşdirilməsidir. “Bakıda küləkli gün” kompozisiyasında isə küləklər şəhərini öz firçasıyla təsvir edən rəssam sanki dənizin rəqsini təsvir edir. Toz-dumanı, göyün tutqunluğunu verməklə sənətkar küləkli gündə belə Bakının necə gözəl olmasını təsvir edir. Toğrul Nərimanbəyovun “Bakıda bahar” əsərində isə baharın şəhərinə gəlişini təsvir edən rəssam isti tonlarla, əsas memarlıq kimi “Filarmoniya”-nı təsvir etmişdi. Onun qarşısındakı küçənin verilməsidə sənətkarın gözündən qaçmamışdı.

Rəssamın Bakı və onun tarixi abidələrinə müraciət etdiyi əsərlərindən ən maraqlısı “İçərişəhərdə küçə” kompozisiyasıdır. Əsərdə qədim şəhərin adət-ənənələri təsvir olunub. Samovar çayı içən qonşular, tut ağacına çıxan oğlan və ağacın altında tut yığmaq üçün hazırlıqlarını görən qızlar, dənizin üstündə süd, su satan, qonşuların öz evlərinin qarşısında bir-birləri ilə mehriban söhbət etmələri-bütün bu süjetləri Toğrul Nərimanbəyov bir kompozisiyada yerləşdirmişdir. Rənglər sanki qarışıq formada verilib və İçərişəhərin mədəni həyatını təcəssüm etdirir. Sənətkarın bu mövzuya müraciət etdiyi “Yağışlı gündə Şirvanşahlar sarayı”, “Qız qalası” kimi əsərlərində isə Bakının simvolları gözümüzün qarşısında canlanmışdı. “Köhnə Bakı” kompozisiyasında isə ümumilikdə qarşımızda şəhərin monumental obrazı canlandırılır.

Şəkil 1. Elmira Şahtaxtinskaya “Bakı mənim vətənimdir”

Azərbaycan rəssamlarından bir çoxu Maral Rəhmanzadə, Vəcihə Səmədova, Nadir Əbdürrəhmanov və başqalarının yaradıcılığında Bakıya həsr edilən silsilə əsərlər vardır. Xarici ölkələrin memarlığını və mənzərəsini öz firçasıyla təsvir edən rəssamlarımız isə Avropada baş verən cərəyanların təsirinə düşərək milli və qərb təviri sənət metodlarının sintezini öz əsərlərində ustalıqla əks etdirmişlər.

Öz mədəniyyəti ilə seçilən Fransa daima üslubların, cərəyanların və məşhur rəssamların yaşadığı ölkə olub. Xalidə Səfərova yaradıcılığında Paris mövzusunda yaratdığı silsilə əsərlər mühüm yer tutmaqla

III INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE OF YOUNG RESEARCHERS

bərabər, rəng həllinə və bədii-texniki icrasına görə də fərqlənirlər. “Paris silsiləsi” onun yaradıcılığının son dövrlərini əhatə edir. Ruhən impressionist olan rəssamın dəst-xəttində impressionizm cərəyanının əlamətləri demək olar ki, bütün yaradıcılığı boyu izlənilir. Uzun illər həsrəti ilə yaşadığı Fransaya gəlmək rəssamın yaradıcılığında yeniliklər olacağına bir işarə idi. O buranın təbiətini, tarixini, memarlığını və küçələrini öz fırçasıyla tamaşaçılarına çatdırır.

3. NƏTİCƏ

Xalidə Səfərova Parisin simvolu sayılan “Eyfel qülləsi” əsərində yuxarı baxış istiqamətində, şaquli formatda, soyuq rənglərdən istifadə edərək mürəkkəb və maraqlı kompozisiya yaratmışdır. Digər maraqlı məqam isə rəssamın təbiət və şəhər mənzərəsini bir əsərdə sintez şəklində əlaqələndirməsidir. Kompozisiya quruluşunu iki planlı təhlil etsək, ön planda qırmızı, qəhvəyi və yaşıl rənglərdə həllini tapmış tarixi qülləni, arxa planda isə səma təsviri və ağ rəngin içində qara element kimi təsvir edilən qağayları müşahidə etmiş olarıq. “Notr Dam kilsəsi” əsərində də rəssam kompozisiyanı eyni prinsiplə qurmuş və soyuq-isti rənglər, işıq-kölgə, perspektiv və məkan həllindən istifadə etmişdir. “Paris silsiləsinə” daxil edilən məşhur impressionist rəssam O.Renuar tərəfindən bir neçə dəfə müraciət olunan, lakin Xalidə Səfərovanın özünəməxsus şəkildə işlədiyi Monmartra həsr etdiyi əsərlər də özünün maraqlı bədii həlli ilə seçilir. Rəssamın bu qəbildən olan “Monmartr bulvarı”, “Monmartr. Paris” və eskiz xarakterli “Monmartr. Paris” kompozisiyalarında adı çəkilən şəhərin müxtəlif fəsillərdə rənglər vasitəsilə yaratdığı abu-havanı xüsusilə qeyd etmək lazımdır. Bu təsvir üsulundan istifadə qeyri-adi yanaşma kimi sayılmalı deyil, çünki məhz impressionistlər təbiətin müxtəlif anlarında çəkilən əsərlərə xüsusi diqqət ayırırdılar. Şəhərin ictimai binalarının təsvirini rəssam dəqiqliklə təsvir etmişdir. Qızılı, yaşıl, qırmızı, ağ rənglərin bir-biri ilə vəhdətdə verilməsini bu əsərlər üçün spesifik bir nəzəri baxış kimi qeyd etməliyik.

Xalidə Səfərova bu silsilədə Sena çayının da təsvirinə xüsusi yer ayırmışdır. “Parisdə axşam”, “Sena sahilı” kompozisiyalarında rəssam təkcə Sena çayını deyil, ümumilikdə Parisin ümumi mənzərəsini tamaşaçının gözü qarşısında canlandırır. Çayın üzərində puantilistlərə xarakterik olan refleksin əks edilməsi, yaxmaların dəqiq verilməsi, mənzərəyə xas olan metodlardan istifadəni sənətkar xüsusilə vurğulamışdı.

Vəcihə Səmədova “Stokholm”, “Bolqarıstan”, Mikayıl Abdullayev “Hindistan”, Nadir Əbdürrəhmanov “Venesiya” və başqalarının xarici ölkələrə həsr etdiyi bu əsərlər öz koloritliliyi ilə tamaşaçıların diqqətini cəlb edir.

XX əsr Azərbaycan təsviri incəsənətində veduta janrının milli və Avropa metodlarından istifadə edilərək, rəng, məkan, kompozisiya quruluşları əsərlərin bitkinliyini tamamlayır.

ƏDƏBİYYAT SIYAHISI

1. Sevil Kərimova “İncəsənət əsərlərinin təhlili” (metodik vəsait), Azərbaycan/Bakı. 2018
2. Sərvət toplusu, Şərq-qərb nəşriyyatı Bakı/Azərbaycan. 2013